

Vaasan hallinto-oikeus

Diaarinumero 01175/19/5208 ja 01183/19/5208

JULKINEN KUULUTUS

Vaasan hallinto-oikeuden päätös vesilain mukaisessa valitusasiassa

Kuulutuksen julkaisupäivä Vaasan hallinto-oikeuden verkkosivuilla

7.10.2021

Päätöksen tiedoksisaantipäivä

Hallintolain 62 a §:n 3 momentin mukaan päätöksen tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen seitsemäntenä päivänä julkaisemisajankohdasta.

Päätöksen tiedoksisaantipäivä on **14.10.2021 (7 pv)**.

Asia

Vaasan hallinto-oikeuden päätös 7.10.2021 nro 21/0047/1, valitus vesitalousasiassa, Pohjaveden ottaminen Hämeenkaan pohjavedenottamosta Hämeenkangas-Niinisalon pohjavesialueella, Kankaanpää

Luvan hakija

Kankaanpään kaupunki

Kuulutuksen ja päätösasiakirjan nähtävilläpito

Tämä kuulutus ja päätösasiakirja pidetään nähtävillä **7.10. - 15.11.2021** Vaasan hallinto-oikeuden verkkosivuilla osoitteessa:

<https://oikeus.fi/hallintooikeudet/vaasanhallinto-oikeus/fi/index/hallinto-oikeudenkuulutukset/paatoskuulutukset.html>

Muutoksenhakuohjeet ja valitusaika

Ohjeet valituksen tekemiseen löytyvät kuulutetun päätöksen muutoksenhakua koskevasta osasta sekä siihen liitetystä valitusosoituksesta. **Valitusaika päättyy 15.11.2021.**

Vaasan hallinto-oikeus**Päätös**

Antopäivä
07.10.2021

Päätösnumero
21/0047/1

Diaarinumero
01175/19/5208
01183/19/5208

Asia Valitus vesitalousasiassa

Muutoksenhakijat

1. [REDACTED] ja [REDACTED]
2. Polar Fish Oy

Luvan hakija

Kankaanpään kaupunki

Päätös, johon on haettu muutosta

Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2.9.2019 nro 340/2019

Aluehallintovirasto on myöntänyt Kankaanpään kaupungille luvan pohjaveden ottamiseen Hämeenkaan-Niinisalon pohjavesialueelta Hämeenkaan vedenottamosta kiinteistöltä [REDACTED] lupamääräyksessä 1) sanotun määrän Kankaanpään kaupungissa käytettäväksi Kankaanpään kaupungin ja naapurikuntien talousvetenä, teollisuudessa ja muissa yleisissä käyttökohteissa.

Hankkeesta ei ennalta arvioiden aiheudu vesilain mukaan korvattavaa edunmenetystä. Vedenottamon rakentamiselle ja käytölle on saatava alueen haltijan suostumus ennen toiminnan aloittamista.

Luvan saajan on noudatettava vesilain säännöksiä ja seuraavia lupamääräyksiä:

Lupamääräykset

- 1) Pohjavettä saa ottaa kiinteistön [REDACTED] alueelta enintään 1 500 m³/d kuukausikeskiarvona laskettuna. Vedenotto on kuitenkin mi-

toitettava lupamääräyksen 3 mukaisen tarkkailun perusteella siten, ettei vedenotosta aiheudu enempää haittaa kuin vedenhankinnan järjestämiseksi on välttämätöntä.

2) Vedenottamo on varustettava luotettavalla vesimäärän mittauslaitteella. Ote-
tuista vuorokautisista vesimääristä (m^3/d) on pidettävä kirjaa Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen hyväksymällä tavalla.

3) Luvan saajan on tarkkailtava vedenoton vaikutuksia pohjavesioloihin, Kuninkaanlähteen pinnan korkeuteen ja Kuninkaanlähteenojan virtaamiin sekä Hämeenkaan (FI0200024) Natura 2000 -alueeseen Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen hyväksymän tarkkailusuunnitelman mukaisesti. Tarkkailusuunnitelma on toimitettava elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle kahden kuukauden kuluessa aluehallintoviraston päätöksen lainvoimaiseksi tulemisesta. Hyväksytty tarkkailusuunnitelma on toimitettava tiedoksi Kankaanpään kaupungin ympäristönsuojeluviranomaiselle.

Tarkkailutulokset on toimitettava Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle ja Kankaanpään kaupungin ympäristönsuojeluviranomaiselle tarkkailusuunnitelman mukaisesti. Tarkkailutiedot on vaadittaessa annettava myös asianosaisille nähtäväksi.

4) Luvan saajan on poistettava puronieriää kalatalousviranomaisen hyväksymällä tavalla Kuninkaanlähteenojasta ja siihen laskevista sivupuroista. Hanka-
keesta vastaavan on toimitettava kalatalousvelvoitteen toteuttamissuunnitelma kolmen kuukauden kuluessa aluehallintoviraston päätöksen saatua lainvoiman elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kalatalousviranomaisen hyväksyttäväksi.

Suunnitelmaan tulee sisältyä sähkökoekalastuslaitteistolla toteutettava poistopyynti vähintään kahden vuoden aikana. Tämän jälkeen on toteutettava vastaavissa kohteissa sähkökoekalastuslaitteistolla koekalastuksia vähintään kahtena eri kertana. Poistopyynnistä ja koekalastuksista on raportoitava kalatalousviranomaisen edellyttämällä tavalla. Mikäli puronieriäkanta ei ole koekalastusten perusteella vähentynyt ensimmäisen koekalastuskerran mukaisesta, on luvan haltijan toimitettava kolmen kuukauden kuluessa viimeisestä koekalastuskerrasta aluehallintovirastolle uusi suunnitelma puronieriäkannan rajoittamisesta.

5) Mikäli vedenotosta on seurauksena, että vedensaanti alueen talousvesikairoista estyy tai huomattavasti vaikeutuu, on luvan saajan korvaukseen oikeutettuna niin vaatiessa ryhdyttävä rahalla korvaamisen sijasta toimenpiteisiin alueen omistajan tai vettä muun erityisen oikeuden nojalla ottavan oikeuden turvaamiseksi. Toimenpide voi olla esimerkiksi uuden kaivon rakentaminen, kaivon syventäminen tai muu kunnostaminen tai kiinteistön liittäminen vesijohtoverkkoon. Korvaukseen oikeutettu vastaa tällöin omalle kiinteistölle tehtyjen laitteiden ja rakennelmien kunnossapidosta. Mikäli kiinteistö liitetään vesijohtoverkostoon, luvan saaja vastaa tarvittavan vesijohdon tekemisestä kiinteistön rajalle ja vesijohdon kunnossapidosta. Korvaukseen oikeutetulla on oikeus saada ottamosta enintään hänen aiempaa kulutustaan vastaava määrä vettä käyttökustannusten perusteella määräytyvällä hinnalla. Oikeudenhaltija on vel-

vollinen maksamaan saamastaan vedestä sitä vastaavan osuuden ottamon käyttökustannuksista. Oikeus on voimassa niin kauan kuin ottamoä käytetään.

6) Vedenottamoalue on oltava aidattu eikä sillä saa harjoittaa muuta kuin vedenottoon kiinteästi liittyvää toimintaa. Vedenottamorakenteiden kunnossapidosta on huolehdittava asianmukaisesti.

7) Pohjavedenottamoon, pohjavesien tarkkailuun ja vedenottamoalueeseen kuuluvat rakenteet ja laitteet on pidettävä kunnossa sekä alue muiltakin osin pidettävä mahdollisimman puhtaana. Kaikki pohjavedenottamoä varten tarpeelliset aineet ja tarvikkeet on sijoitettava ja varastoitava niin, että ne eivät aiheuta vaaraa pohjavedelle.

8) Vedenoton aloittamisesta päätöksen mukaisesti on ilmoitettava 60 vuorokauden kuluessa kirjallisesti aluehallintovirastolle, Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueelle ja kalatalousviranomaiselle sekä Kankaanpään kaupungin ympäristönsuojeluviranomaiselle.

Luvan voimassaolo

Lupa on voimassa toistaiseksi.

Perustelut

Vedenoton tarpeellisuus

Kankaanpään kaupungilla on vedenhankintaa varten Uudentalonlähteen vedenottamo, jolla on lupa ottaa pohjavettä 4 000 m³/d kuukausikeskiarvona laskettuna. Ottamosta otetut vesimäärät ovat kuitenkin olleet alle 3 000 m³/d. Kaupungilla on myös Viidentienristeyksen vedenottamo, jolta on vuoteen 2017 asti ollut lupa ottaa pohjavettä 3 000 m³/d kuukausikeskiarvona laskettuna ja sen jälkeen väliaikainen lupa kuukausikeskiarvolle 1 600 m³/d. Ottamosta otetut vesimäärät ovat myös ennen vuotta 2017 olleet alle 2 000 m³/d. Aluehallintovirasto on 10.5.2019 antanut luvan ottaa pohjavettä 2 000 m³/d kuukausikeskiarvona laskettuna Viidentienristeyksen vedenottamolta. Päätös on saanut lainvoiman 10.6.2019. Kaupungin vedenkulutus on runsaat 4 000 m³/d ja vedentarve on kasvussa. Hämeenkaan vedenottamo on siten tarpeen Kankaanpään kaupungin vedentarpeen turvaamiseksi, mikäli toinen nykyisistä vedenottamoista joudutaan poistamaan käytöstä.

Vaikutukset

Pohjavesiolot ja pohjaveden käyttö

Vedenotto alentaa pumppauspaikan ympärillä pohjaveden korkeutta. Vedenottamokiinteistöllä alenema oli koepumppauksen aiheuttamana 0,27 m. Pumppauspaikkaa lukuun ottamatta koepumppauksen aiheuttama alenema havaintopisteissä oli alle 0,15 m.

Vedenotto Hämeenkaan pohjavedenottamolta vähentää purkautuvan pohjaveden määrää Kuninkaanlähteeseen, Kuninkaanlähteenojaan sekä lähistön

ojiin ja muihin lähteisiin yhteensä otetun vesimäärän verran. Koepumppauksen aikana Kuninkaanlähteenojan virtaama pieneni noin 2 000 m³/d, mikä vastaa noin viidennestä lähteen kokonaisvirtaamasta.

Vedenotosta Hämeenkaan pohjavedenottamosta ei todennäköisesti aiheudu haittaa muille vedenottamoille tai yksityiskaivoille.

Natura-alue

Hämeen kangas (FI0200024) on sisällytetty osaksi Natura 2000 -verkostoa luontodirektiivin mukaisena alueena (SAC). Pinta-alaltaan 4 369 ha:n suuruisella alueella esiintyvät luontodirektiivin liitteessä I mainituista luontotyypeistä Pikkujoet ja purot, Keidassuot, Lähteet ja lähdesuot, Lehdot sekä Harjumetsät.

Vedenottohankkeella on laaditun Natura-arvioinnin perusteella kohtalainen heikentävä vaikutus luontotyyppiin Pikkujoet ja purot, mikä johtuu Kuninkaanlähteen laskupuron virtaaman vähentymisestä. Vaikutukset luontotyyppiin Lähteet ja lähdesuot arvioidaan vähäisiksi ja ne johtuvat mahdollisesti yhden kuivuvan tihkupinnan alueella tapahtuvista kasvillisuusmuutoksista ja Ylinenlammen vedenlämpötilan mahdollisesta vähäisestä noususta läpivirtaavan vesimäärän vähennyttä. Vaikutukset Harjumetsät -luontotyyppiin arvioidaan merkityksettömiksi. Muihin suojeluperusteena mainittuihin luontotyypeihin tai lajeihin hankkeella ei arvioida olevan vaikutusta. Puro -luontotyyppiin kohdistuvia haitallisia vaikutuksia on mahdollista lieventää parantamalla luontotyypin edustavuutta alueella esiintyvää purotaimenkantaa elvyttämällä. Taimenkannan tilaa voidaan yrittää parantaa poistamalla tai vähentämällä haitalliseksi vieraslajiksi luokiteltua puronierää vesistöstä.

Aluehallintovirasto on katsonut, että laadittu Natura-arviointi on riittävä. Kokonaisuutta tarkastellen Hämeenkaan pohjavedenottohanke ei yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa merkittävästi heikennä niitä luonnonarvoja, joiden perusteella Hämeen kangas on sisällytetty osaksi Natura 2000 -verkostoa.

Lähdeympäristöt ja lähdesara

Natura-alueen ulkopuolisia, Leponevalla sijaitsevia lähdeympäristöjä seurattiin koepumppauksen yhteydessä mittaamalla tihkupintojen ja pienten lähteiden vedenkorkeuksia. Vedenotolla ei tulosten perusteella näyttäisi olevan vaikutusta tihkupintojen ja pienten lähteiden vedenkorkeuksiin.

Koepumppauksen perusteella voidaan olettaa lähdesaran elinympäristön olosuhteiden säilyvän lähdesaralle soveliaina eikä vedenotto aiheuta muutoksia alueen luonnontilaisiin lähteisiin.

Uhanalaisen lähdesaran osalta on saatu selvyys siitä, että Kuninkaanlähteen lähdepuron varrella on yksi esiintymä, jossa kasvaa useita lähdesaramättäitä ja lisäksi lähdesara kasvaa elinvoimaisena Natura-alueerajauksen ulkopuolella useiden tihkupintojen reunoilla. Lähdesaramättäät sijoittuvat Ylinenlammen pohjoisrannalle siten, että kaksi mätästä kasvaa aivan lammen rannassa lähellä

vesirajaa ja loput kuusi mätästä hieman pohjoisempana. Lähdesaramättäät kasvavat kaikki kovapohjaisella kivennäismaalla, joka pysyy kuitenkin kosteana laskupuron, lammen ja viereisten tihkupintojen ansiosta.

Ylinenlammen pohjoisrannalla sijaitsevien tihkupintojen pohjavedenkorkeuksien ei arvioida laskevan vedenoton seurauksena pohjavesiputken 11 ja koepumppauksen aikaisten vedenkorkeuden mittaustulosten perusteella. Myös Ylinenlammen ja laskupuron suun vedenkorkeudet pysyvät nykyisellä tasolla luontaisen vaihtelun puitteissa. Lähdesarojen kasvupaikan arvioidaan myös pysyvän talvisin sulana vedenotosta huolimatta, sillä pohjavedenpinnan korkeudet eivät koepumppausten mittaustulosten perusteella laske lähdesarakasvustojen alueella. Lisäksi laskupuron virtaus on edelleen voimakas ja tuo lähdesarojen kasvupaikan tuntumaan jatkuvasti virtaavaa vettä, mikä edesauttaa kasvupaikan pysymistä sulana läpi vuoden. Edellä mainitusta johtuen alueella kasvavien lähdesarojen elinympäristöön ei arvioida muodostuvan sellaisia vaikutuksia, jotka heikentäisivät lähdesaran kasvuedellytyksiä Ylinenlammen pohjoisrannalla.

Leponevan tihkupintojen vedenkorkeuksien ja mittapatojen virtaamatulosten perusteella hanke ei vaikuta tihkupintojen vedenkorkeuksiin, jolloin on oletettavaa, että lähdesaran elinympäristön olosuhteet säilyvät lähdesaralle soveliaina.

Vedenottomäärä

Hakemuksen mukaan pohjavettä oli tarkoitus ottaa 2 000 m³/d kuukausikeskiarvona laskettuna. Vaikka koepumppauksen aikana saavutettiin vakiintuneet pohjavesiolot, on koepumppaus tehty lyhytaikaisena ja kuvaa vain sen hetkisten olosuhteiden tilannetta. Vaikka koepumppauksen perusteella vaikuttaa siltä, että suunniteltu vedenotto ei vaikuttaisi Kuninkaanlähteen läheisiin tihkupintoihin ja niistä riippuvaisiin lähdesaraesiintymiin haitallisesti, saattaa haitallisia vaikutuksia ilmetä pidemmällä aikavälillä ja erilaisissa olosuhteissa. Myös Kuninkaanlähteen laskupuron virtaaman vähentymistä 20 prosentilla kokonaisvirtaamasta voidaan pitää merkittävänä. Lupaharkinnassa on otettu huomioon Polar Fish Oy:n oikeus johtaa vettä Kuninkaanlähteen alapuolisesta vesistöstä.

Lupa voidaan varovaisuusperiaatetta noudattaen myöntää pienemmälle vedenottomäärälle siten, että kokonaisvedenottomäärä on enintään 1 500 m³/d kuukausikeskiarvona laskettuna, kun otetaan huomioon lupamääräyksessä 1 esitetyt rajoitukset vedenotolle ja muissa lupamääräyksissä esitetyt velvoitteet. Luvan saajalla on myöhemmin mahdollisuus hakea vedenottomäärään muutosta aluehallintovirastolta.

Lupamääräykset

Pohjavedenotolla on merkittävä haitallinen vaikutus varsinkin Kuninkaanlähteenojassa luontaisesti lisääntyvän taimenkannan elinolosuhteisiin. Tämän vuoksi aluehallintovirasto on määrännyt kalastolle aiheutuvien haitallisten vaikutusten kompensoimiseksi lupamääräyksessä 4 kalataloudellisen toimenpitevelvoitteen ja tarkkailuvelvoitteen. Vaikka koepumppauksen perusteella arvioiduna lisääntyvän vedenoton haitalliset vaikutukset alueen yksityiskäyttöihin

ovat epätodennäköisiä, on olemassa oleviin kaivoihin kohdistuvat mahdolliset haitalliset vaikutukset otettu huomioon lupamääräyksessä 5.

Lupaharkinta

Vedenotto on tarpeen Kankaanpään kaupungin vedentarpeen turvaamiseksi ja hyvälaatuisen talousveden toimitusvalmiuden takaamiseksi. Kaupungilla on kaksi vanhempaa vedenottamoita, Uudentalonlähteen ja Viidentienristeyksen pohjavedenottamot. Mikäli toinen näistä joudutaan poistamaan käytöstä, ei yhden vedenottamon kapasiteetti riitä kaupungin vedentarpeen tyydyttämiseen.

Vedenotto ei lupamääräykset huomioon ottaen vaaranna yleistä terveydentilaa tai turvallisuutta, aiheuta huomattavia vahingollisia muutoksia ympäristön luonnonsuhteissa tai vesiluonnossa ja sen toiminnassa taikka suuresti huononna paikkakunnan asutus- tai elinkeino-oloja. Vedenotosta ei ennalta arvioiden aiheudu korvattavaa vahinkoa. Hankkeen toteuttaminen ei merkittävästi heikennä Natura 2000 -verkostoon kuuluvan Hämeenkaan alueen luonnonsuhteita.

Hanke on toimenpidealueella olevan kaavoituksen mukainen. Luvan saaja järjestää käyttöoikeuden vedenottoon tarvittavaan alueeseen. Vedenotosta saatava hyöty on huomattava siitä yleiselle tai yksityiselle edulle koituviin menetyksiin. Lupaedellytykset veden ottamiseksi Hämeenkaan pohjavedenotosta ovat olemassa.

Lupa on myönnetty olemaan voimassa toistaiseksi. Koska lupa on tarpeen yhdyskunnan häiriöttömän vesihuollon turvaamiseksi, vedenottoa koskeva lupa on voitu vesilain 4 luvun 7 §:n perusteella myöntää ilman 3 luvun 8 §:n 2 momentissa tarkoitettua määräystä ajasta, jonka kuluessa veden ottaminen on aloitettava.

Lupamääräysten mukaisesti toimittaessa hanke ei vaikuta haitallisesti Kokemäenjoen-Saaristomeren-Selkämeren vesienhoitosuunnitelmassa vuoteen 2021 esitettyjen pohjavettä ja vesistöaluetta koskevien tavoitteiden toteuttamismahdollisuuksiin. Vesienhoitosuunnitelman tavoitteena on ylläpitää vähintään hyvässä tilassa olevien pinta- ja pohjavesien tila ja parantaa muiden vesien tilaa.

Vaatimukset hallinto-oikeudessa

1. [REDACTED] ja [REDACTED] ovat vaatineet, että päätös kumotaan.

Vaatimuksensa perusteina muutoksenhakijat ovat esittäneet muun muassa, että vedenottamo heikentää alueen pohjavesivarantoja merkittävästi. Koska alue on Natura-alueita, päätös on ristiriidassa luontoarvojen kanssa. Alueella on harvinaista ja herkkää kasvillisuutta, joka kärsisi hankkeesta. Vähentyvän virtauksen ja veden lämpötilan nousun myötä alueen vesistön tila heikentyisi.

Paikallinen vedentarve on ymmärrettävää, mutta on väärin toimittaa vettä ympäristökuntiin ja sieltä voitolla eteenpäin. Kankaanpään kaupungin väestömäärä ei ole nousussa. Teollisuus voinee käyttää huonompaakin vettä kuin Natura-alueelta toimitettua pohjavettä. Alueen vedet ovat kärsineet jo aiemminkin turpeen nostosta ja aiemmista vedenottamoista. Muutoksenhakijoiden käsityk-

sen mukaan valituksenalaisessa luvassa on myös varaus toiseen vedenottamoon.

Lisäksi muutoksenhakijat ovat vaatimuksensa perusteina uudistaneet hakemuksen johdosta tehdyissä muistutuksissa esittämänsä.

██████████ on valituskirjelmässä selostetussa muistutuksessaan muun ohella todennut, että ██████████ on kaivo, josta juomavesi otetaan. Kaivosta saatava vesi on hyvää, raikasta ja kylmää. Juomavettä ei ole koskaan ollut tarvetta tuoda mukana mökille. Mökki ei ole talviasuttava, jonka vuoksi vesijohtoverkostoon ei haluta liittyä. Kiinteistön kaivo on lähdekaivo, jonka vedenpinta on korkeimmillaan 54 cm, koska kaivosta juoksee ylimenevä vesi ulos lampeen. Kesällä 2019, kun pohjavedet olivat vähissä, ei ylivuotoa ollut juuri lainkaan. Miten kiinteistön vedensaanti on turvattu, jos käy niin että vesi ei kaivossa enää riitä. Lähdesuonen umpeutumista ei voida etukäteen tutkia. Naapureilla on käyttöoikeus kaivoon.

Kiinteistön pihassa on lähdelampi. Vesi virtaa osittain Kuninkaanlähteestä tulevaa pientä puroa pitkin, sekä lammen pohjassa olevista lähteistä. Lammen koko on noin 30 m x 30 m, ja siinä on myös puronieriöitä, joiden harvennuksesta pitää huolen kesäisin harmaahaikara, joka pesii Ylinenlammella sekä talvisin saukko. Kalat pääsevät etenemään Ylinenlampeen. Vähäsateinen kesä 2017 osoitti jo merkkejä vedenlaadun heikkenemisestä, tuoden mukanaan lammen veden lämpötilan nousun, veden samenenemisen ja hajuhaitat. Veden virtauksen vähetessä lampi muuttuisi pieneksi haisevaksi lätäköksi, joka olisi täytettävä. Lammen mahdollinen puuttuminen heikentäisi kiinteistön jälleenyntiarvoa. Hakemuksen karttaliitteessä esitetty pumppauksen aiheuttaman pohjavedenpinnan alenema-alueen raja kulkee suoraan muutoksenhakijoiden kiinteistön poikki. Lammen vettä käytetään saunalla pesuvetenä, ja muutenkin yleisvetenä. Jos veden virtaus heikkenee merkittävästi ja lähdesuonia menee pohjasta tukkoon, veden laatu heikkenee merkittävästi.

Alueella on maankuulu Kuninkaanlähde. Alueella on nähtävissä kuinka kirkas ja kylmä vesi pulppuaa maanpovesta, kulkien eteenpäin vuolaana virtana mutkitellen ja laskien metsän halki, tehden pienen pieniä koskia matkallaan Ylinenlampeen. Alue on Natura 2000-alue, joten on arveluttavaa perustaa alueelle toimintaa, joka saattaa heikentää alueen luontoarvoja. Alueelle sijoittuu jo viisi vedenottamo. Pohjavedenotolla olisi vaikututa Ylinenlampeen, joka on yksityinen luonnonsuojelualue. Harjun toisella puolella on Viheräperän turvetuotantoalue. Kun suo on turvealueeksi kuivattu, on vedet johdettu laskemaan kohti Jämijärveä. Näin ollen jo tuo toimenpide on omalta osaltaan pienentänyt vesivaroja alueella.

██████████ on valituskirjelmässä selostetussa muistutuksessaan muun ohella todennut, että pohjavedenotto heikentää virtausta Kuninkaanlähteen purossa, Ylinenlammessa, Mänkiäisenlammessa ja Roskalammassa, eikä virtaaman väheneminen paranna myöskään Vihtilänjärven (oikeastaan Vihteljärven) tilaa, jota on kunnostettu. Vedenottamolle on muitakin vaihtoehtoja, jotka eivät uhkaa luontoarvoiltaan arvokasta Kuninkaanlähdettä. Ylinenlampi on yksityinen luonnonsuojelukohde ja sen lisäksi osa tilasta on yksityistä luonnonsuojeluetta. Vedenottamo olisi luontoarvojen vastainen.

2. *Polar Fish Oy* on vaatinut, että päätös kumotaan ja hakemus hylätään. Toissijaisesti luvan tarkoittama vedenotto kiinteistön [REDACTED] alueelta on rajoitettava enintään 800 m³/d kuukausikeskiarvona laskettuna ja tästä riippumatta lupamääräys 3 on pysyttävä voimassa.

Mikäli edellä mainittuja keskenään vaihtoehtoisia muutosvaatimuksia ei hyväksytä, asia on palautettava aluehallintovirastolle ja hakija on velvoitettava täydentämään suunnitelmaa siten, että hakijan vedenoton tilannetta ja virtaamaa Kuninkaanlähteenojassa jatkuvasti seurataan riittävin ja tarkoitukseen sopivin, mahdollisuuksien mukaan automaattisin, mittalaittein. Jos keskivirtaama alenee viisi prosenttia, hakijan on vähennettävä vedenottamista tai pysäytettävä se kokonaan, kunnes virtaama luotettavasti vakiintuu nykyisen keskivirtaaman tasolle, taikka virtauksen alenema jää pysyvästi alle viiden prosentin.

Hakija on kaikessa toiminnassaan vedenottamisen valmistelussa ja veden ottamisessa, velvoitettava edellä olevan lisäksi menettelemään ja pidättäytymään toimenpiteistä siten, etteivät alueen vesimuodostumien luontoarvot ja maisemalliset arvot heikkene, siitä riippumatta koskeeko niitä suojelumääräys ja minkä tasoinen tai sisältöinen tämä on.

Hallinto-oikeuden tulee suorittaa asiassa katselmus, jonka yhteydessä asianosaisia ja mahdollisia todistajia voidaan suullisesti kuulla.

Hakija on velvoitettava korvaamaan muutoksenhakijan oikeudenkäyntikulut asiassa kirjelmien vaihdon ja mahdollisen katselmuksen jälkeen esitettävän asianajolaskun mukaisesti.

Vaatimustensa perusteina muutoksenhakija on esittänyt muun ohella seuraavaa:

Polar Fish Oy:n kalankasvatustila sijaitsee Hämeenkaan pohjavedenotannon vaikutusalueella Kuninkaanlähteestä alkavan Kuninkaanlähteenojan varrella Mänkiäisenlammen alapuolella. Yhtiöllä on toistaiseksi voimassa oleva lupa kalankasvatukseen ja lupa ottaa vettä Mänkiäisenlammesta enintään 7 000 m³/d.

Lupaharkinta on suoritettava vesilain 3 luvun 4 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista intressivertailua soveltaen. Tässä suhteessa on huomattava, että *Polar Fish Oy*:n luvan mukainen vedenjohtamisoikeuden täysi määrä, enintään 7 000 m³/d Mänkiäisenlammesta johdettuna, on yhtiön taloudellisen toiminnan kannalta erityisen tärkeää.

Kun otetaan huomioon vesilain 3 luvun 6 §:n ja toisaalta 7 §:n säätämät intressivertailun hyötyjen ja menetysten perusteet, ei vesilain 3 luvun 4 §:n 1 momentin 2 kohdan hyöty hakijan osalta enää toteudu huomattavana verrattuna hankkeesta muutoksenhakijalle aiheutuviin haittoihin. Näin ollen hakemus olisi tullut otettavan pohjaveden määrän alentamisen sijasta kokonaan hylätty tai ainakin rajoittaa valituksessa vaadituin tavoin huomattavasti pienempään määrään kuin mitä kokonaisvedenottomäärän alentaminen enintään 1 500 m³/d kuukausikeskiarvona merkitsee, vaikka otettaisiin huomioon lupamääräyksessä 1 viitattu lupamääräys 3.

Kysymys on erittäin laajasta pohjavesimuodostumasta ja pohjavesialueesta, jossa hakijalla olisi mahdollisuuksia sijoittaa vedenotto kokonaan toiselle paikalle. Muutoksenhakijalla puolestaan ei ole ollut eikä ole mitään teknistä, paikkatiedollista tai muutakaan mahdollisuutta valita kalankasvatuslaitoksensa paikkaa, koska se kytkeytyy luonnonoloihin sekä virtaavan kylmän veden ottamiseen olevasta ekosysteemistä pintavetenä ja sen palauttamiseen ekosysteemiin siihen edelleen soveltuvana.

Toiminnan epäonnistuminen tai mahdottomaksi käyminen sanotulla paikalla olisi 70 000 kg vuotuisena lisäkasvuna nieriää tuottavan kalankasvatuslaitoksen kuolinisku. Menetys olisi suuri, kun otetaan huomioon muun ohella viime aikoina toimintaan tehdyt suuret investoinnit.

Lyhyt koepumppausjakso vaikutti sekä Kuninkaanlähteen vedenpinnan tasoon että Kuninkaanlähteenojan virtaaman vähentymiseen 20 prosentilla. Alueen geologiset olosuhteet ja pohjavesiesiintymien jaksottumiset siellä osoittavat, että mitä pidempään vedenotto hakijan pumppaamalla jatkuu sitä kauempaa ja hitaammin pohjaveden tason korvautuminen tapahtuu. Sitä suurempi syy on myöskin päätellä, että vedenoton kokonaismäärän alentaminen 1 500 m³/d kuukausikeskiarvona laskettuna on riittämätön. Näin ollen ja varovaisuusperiaate huomioon ottaen, ellei hakemusta kokonaan hylätä, lupa tulisi myöntää enintään vedenottomäärälle 800 m³/d kuukausikeskiarvona laskettuna. Sen jälkeen muutaman vuosikierron kokemuksella ja tarkkailun tuloksena arvioitaisiin, onko vedenottoa varaa lisätä. Useamman vuosikierron kokemukset vasta antaisivat tästä oikeaa tietoa.

Jos toimitaan päinvastoin eli vettä otetaan isommalla volyymilla, ei totaali vahinkoa kalankasvatuslaitoksella voida estää millään keinolla. Nieriä ei kasva eikä selviä pitkään veden lämpötilan ylittäessä 13°- 14° C. Mänkiäisenlammesta ottokohdasta saatava vesi vastaa käytännössä lämpötilaltaan ja laadultaan Kuninkaanlähteen veden lämpötilaa ja laatua. Sen avulla laitoksella päästään edellä mainittuun veden lämpötilaan ja laatuun sikäli kuin laitokselle johdettava veden määrä on riittävä. Vuodenaikojen ja sään sekä myös kasvatettavan kalamäärän ja kasvatuksen vaiheen puitteissa on käytännössä usein tarpeen lähestyä laitoksen luvan mukaista vedenoton maksimimäärää. Mikäli tämä tai ylipäättään riittävän vesimäärän saaminen ei olisi mahdollista, vaarantuu laitoksen tuotanto koko kalakannan osalta ja vahinko olisi erittäin suuri. Virtauksen vähentyessä myös altaissa olevan veden lämpötila nousee, koska korvaavaa kylmää vettä tulee vain vähän. Tilanne aiheuttaa tämän lisäksi myös kaikki normaalit kalankasvatusta kohtaavat ongelmat veden vaihtuvuuden kärsiessä.

Edellä mainittujen olosuhteiden vuoksi, ja huomioon ottaen jo koepumppaus-ten antaman viitteen Kuninkaanlähteenojan virtauksen merkittävästä vähene- misestä, vahingon, käytännössä koko kasvatettavan kalakannan menettämisen uhka on suurella todennäköisyydellä olemassa. Se on hakijan lupaharkinnassa huomioon otettava tekijä, joka edellyttää hakemuksen hylkäämistä tai hakijan vedenoton määrän alentamista niin paljon, että Kuninkaanlähteenojan virtaama ei hakijan vedenoton johdosta sanottavasti alene. Sanottavana alenemisena muutoksenhakija pitää 5 prosentin alenemaa virtauksessa.

Kuninkaanlähteenojassa viihtyvät sekä villit, pienikokoiset puronieriät, että

myös purotaimenet. Alueella on luontoarvoja muun muassa lähdevesistöissä kasvava sara. Kuninkaanlähteenojan virtauksen vähentyessä siinä voi tapahtua jopa umpeenkasvua.

Polar Fish Oy on täydentänyt valitustaan ilmoittamalla, että valituksen jättämisen jälkeen Varsinais-Suomen ELY-keskus on antanut 13.12.2019 lausunnon, jossa on todettu, että *Polar Fish Oy*:n ympäristöluvan 22.12.2011 muuttamiselle ei tällä hetkellä ole ympäristönsuojelulain 89 §:ssä tarkoitettua tarvetta.

Asian käsittely hallinto-oikeudessa

Etelä-Suomen aluehallintovirasto on valitusten johdosta antamassaan lausunnossa todennut, että vedenoton haitallisia vaikutuksia on rajoitettu pienentämällä hakemuksen mukaista vedenottomäärää lupapäätöksen lupamääräyksen 1 mukaisesti. Aluehallintovirasto on esittänyt harkittavaksi lupamääräyksen 1 täsmentämistä seuraavaan muotoon:

Pohjavettä saa ottaa kiinteistön [REDACTED] alueelta enintään 1 500 m³/d kuukausikeskiarvona laskettuna. Vedenotto on kuitenkin mitoittettava lupamääräyksen 3 mukaisen tarkkailun perusteella siten, ettei virtaama Kuninkaanlähteenojan mittapadolla laske vedenoton vaikutuksesta alle 7 000 m³/d (81 l/s).

Aluehallintovirasto on pitänyt päätöksen mukaisen määräyksen loppuosaa ”...ettei vedenotosta aiheudu enempää haittaa kuin vedenhankinnan järjestämiseksi on välttämätöntä.” tarpeettomana varsinkin, jos lupamääräykseen lisätään Kuninkaanlähteenojan vähimmäisvirtaaman turvaamista koskeva velvoite. Lisäksi kyseinen periaate sisältyy vesilain 2 luvun 7 §:ään, jota on noudatettava kaikissa vesitaloushankkeissa riippumatta siitä, edellyttääkö hanke lupaa vai ei.

Kankaanpään kaupunki on valitusten johdosta antamassaan vastineessa esittänyt, että valitukset tulee hylätä.

[REDACTED] ja [REDACTED] valituksen johdosta vastineessa on muun muassa esitetty, että [REDACTED] sijaitsevaan pohjavesilampeen vesi ei virtaa Kuninkaanlähteenojasta vaan lammen pohjoispuolella olevista pohjaveden purkupaikoista. Lammesta johtaa ojia, joita ei ole kaivettu Kuninkaanlähteenojaan tai Ylinenlampeen saakka. Vedenoton ei ennakoida vaikuttavan merkittävästi lampeen eikä se vähennä kaivon ylivuotoa, joten vedenotto ei vaikuta maaperässä olevan kaivon veden määrään tai laatuun. Jos ennakoimaton vaikutus ilmenisi, kaupungin olisi tarvittaessa korjattava tilanne lupamääräyksen 5 mukaisesti. Vedenottolupa myönnettiin haettua pienempänä, joten vaikutus Vihteljärven virtaamaan on hyvin marginaalinen.

Vastineessa on *Polar Fish Oy*:n valituksen johdosta muun muassa esitetty, että sekä päätöksen kumoamisvaatimus että vedenoton rajoittamisvaatimus enimmäismäärään 800 m³/d kuukausikeskiarvona laskettuna tulee perusteettomina hylätä. Toissijainen vaatimus vain viiden prosentin virtaaman alenemisen sallimisesta mittauksineen lienee tulkittava ensisijaista ankarammaksi rajoittamisvaatimukseksi ja sekin on perusteettomana hylättävä. Virtaaman tarkkailuvaa-

timus tulee hylätä. Luonto- ja maisema-arvojen heikkenemiskielto suojelumääräyksistä riippumatta ei perustu lakiin, joten se on hylättävä. Katselmuksen toimittaminen asiassa on tarpeetonta. Yhtiön vaatimus oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta on hylättävä.

Vedenoton aikana vähintään noin 8 000 m³/d pohjavettä virtaa edelleen Kuninkaanelähteenojaan, siitä Ylinenlampeen ja edelleen Mänkiäisenlampeen. Ojiin ja lampiin virtaa myös pintavesiä, mutta pääosa valumasta on lähtöisin pohjavedestä. Mänkiäisenlammen luusuasta saatava vesimäärä on enemmän kuin riittävä kalanviljelylaitokselle ottaen huomioon myös päätöksen lupamääräys 3. Keskimäärin laitoksen vedenottomäärät ovat olleet huomattavasti luvassa myönnettyä määrää pienempiä. Mänkiäisenlammen luusuaan tuleva virtaama riittäisi kalankasvatustarpeiden lumarajankin mukaiseen vedenottoon. Kaupungin vedenoton seurauksena laitoksella ei ole tarpeen lisätä veden kierrätystä. Lupa Hämeenkaan vedenottamolle on annettu varovaisuusperiaatteen mukaisesti haettua pienempänä. Tarkkailun osalta lupamääräys 3 on riittävä. Lisäksi ELY-keskus hyväksyy erikseen tarkkailusuunnitelman.

Toissijainen vaatimus (vedenoton rajoittaminen määrään 800 m³/d) on ristiriitainen kolmanteen vaatimukseen nähden (hakijan on vähennettävä vedenottoa tai pysäytettävä se kokonaan, jos keskivirtaama alenee viisi prosenttia). Kuninkaanelähteen virtaamasta 9 500 m³/d viisi prosenttia on 475 m³/d. Jos ensisijaisempi lievämpi vaatimus hylätään, ei ole tarpeen lausua ankarammasta toissijaisesta vaatimuksesta.

Myönnetty vedenottomäärä on pieni ja varovainen verrattuna vedenottamon ja pohjaveden valuma-alueen antoisuuteen, joka on pitkäkestoisesti Kuninkaanelähteestä ja lähteen ympäristöstä purkautuvan vesimäärän verran noin 9 500 m³/d. Vedenoton seurauksena ei synny pohjavesivirtausten korjaantumisen- tai palautumistarvetta, vaan muuten ylivuotona virtaava vesi johdetaan ennen ylivuotoa käytettäväksi yhdyskunnan tarpeisiin.

Polar Fish Oy on toimintoja ja investointeja suunnitelleessaan ollut tietoinen pohjavesialueen käyttötarkoituksesta yhdyskunnan vedenhankintaa varten. Pohjavesialuetta on suojeltu vuosikymmeniä nimenomaan yhdyskunnan vedenhankintaa varten ja kalankasvatustarpeiden hyötyminen alueelta virtaavasta vedestä. Hämeenkanas on Satakunnan maakuntakaavassa pohjavesialuetta. Polar Fish Oy on ollut tietoinen kaava-alueen erityispiirteiden mukaisesta vedenottotarpeesta.

Selvitysten perusteella kaupungin vedenotosta ei ennakoita aiheutuvan vaikutuksia Mänkiäisenlammen vesimäärään, veden laatuun eikä lämpötilaan.

Hakemuksessa on esitetty kaupungin välitön vedentarve sekä välillinen vedentarve kokonaisuudessaan. Yleisen käytännön mukaisesti yhdyskunnan vesihuollon turvaamiseksi tarvitaan kaksinkertainen kapasiteetti ja myös välittömän vedenhankintatarpeen asteittaisen kohoamisen turvaamiseen on valmistauduttava etukäteen. Kyse on lähes yksinomaan kaupungin alueen yhdyskuntakehitystä vastaavasta vedenottotarpeesta, mutta Kankaanpään kaupunki on aina vesihuoltolain 5 §:n mukaisesti huolehtinut vesihuollon kehittämisestä yhteistyössä muiden kuntien kanssa. Myytävän veden hinnalla on tarkoitus

kattaa käyttö- ja ylläpitokustannuksia. Vesikaupasta valituksessa kerrotulla tavalla ei ole kyse.

Vedenottamon sijainti on vedenottotarpeen ja vedenlaatuvaatimusten edellyttämässä paikassa niin, että vaikutukset pysyvät laissa ja luvassa edellytetyllä tasolla. Pohjavesialueella on muitakin ottamoita ja kaikilla ottamoilla on omat valuma-alueensa. Hajauttamalla Kankaanpään vedenottoa eri valuma-alueille parannetaan vesihuollon turvallisuutta, koska mikäli yhdellä vedenottamalla tai sen valuma-alueella todetaan veden laadun ongelmia, vettä saadaan edelleen ottaa toisilta vedenottamoilta.

Vedenotosta saatava hyöty on huomattava siitä yleiselle tai yksityiselle edulle koituviiin menetyksiin. Kaupungin vedentarvetta ei pystyttäisi turvaamaan, jos toinen vanhemmista vedenottoista olisi poistettava käytöstä. Riski yhdyskunnan vesihuollolle on todellinen. Kaupungin vesihuoltolaitoksen on vesihuoltolain mukaisesti huolehdittava yhdyskunnan vesihuollosta kunnan hyväksymällä toiminta-alueella ja sen on kehitettävä vesihuoltoa yhteistyössä alueensa vesihuoltolaitosten sekä muiden kuntien kanssa. Useammalla vedenottamalla pystytään myös tasaamaan vedenkulutuspiikkejä ja lieventämään vaikutuksia.

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kalatalousviranomaisen on antamassaan vastineessa esittänyt, että valitukset ovat perusteltuja ja vedenottolupa tulee kumota. Pohjavedenottamon vaikutusalueella sijaitseva Kuninkaanlähteenoja on puhtaan pohjavetensä ansiosta kalataloudellisesti merkittävä pienvesi. Viileä pohjavesi mahdollistaa luontaisen, erittäin uhanalaisen taimenen esiintymisen Kuninkaanlähteenojassa. Pohjavesivirtauksen vähentyminen vedenoton seurauksena saattaa merkittävästi heikentää taimenen elinmahdollisuuksia purossa.

Lisäksi kalatalousviranomaisen on huomauttanut, että hakijalle olisi toissijaisesti tullut määrätä kalataloudellisen toimenpidevelvoitteen lisäksi pysyvä kalataloudellinen tarkkailuvelvoite. Hakijaa ei myönnettyssä vedenottoluvassa ole velvoitettu tarkkailemaan hankkeen pitkäaikaisia kalataloudellisia vaikutuksia. Edellytykset vedenotolle ovat olemassa ainoastaan siinä tapauksessa, ettei vedenotto merkittävästi heikennä Kuninkaanlähteenojan taimenkannan elinolosuhteita.

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue on antamassaan vastineessa pitänyt Hämeenkaan vedenottamoita tärkeänä turvaamaan Kankaanpään kaupungin vedenhankintaa. Alueella tehdyt vedenottotutkimukset ovat olleet riittävän kattavat. Vedenotosta ei ennalta arvioiden aiheudu haitallisia vaikutuksia alueen yksityiskäyttöihin. Aluehallintovirasto myönsi luvan hakemusta pienemmälle vesimäärälle sen varmistamiseksi, ettei hankkeesta pidemmälläkään aikavälillä aiheudu merkittäviä haitallisia vaikutuksia muun muassa Kuninkaanlähteeseen, sen läheisiin tihkupintoihin sekä niistä riippuvaisiin lähdesaraesiintymiin. Lupaehtojen mukaisella tarkkailulla varmistetaan, ettei merkittävää vaikutusta muun muassa Natura-alueen luontoarvoille aiheudu.

ELY-keskukselle toimitettujen vuosiraporttien perusteella Polar Fish Oy:n ve-

dentarve on ollut selvästi luvan enimmäismäärää (7 000 m³/d) pienempi. Vuosiraporttien perusteella kalankasvatuslaitoksen käyttöön on johdettu vettä Mänkiäisenlammesta vuosien 2014-2018 aikana seuraavasti: vuonna 2014 173-588 m³/d, vuonna 2015 207-1 037 m³/d, vuonna 2016 518-1 814 m³/d, vuonna 2017 475-994 m³/d ja vuonna 2018 346-518 m³/d.

Kuninkaanlähteenojan virtaamaa on 8.5.2015 alkaen mitattu automaattisen mittakaivon avulla. Virtaama on ajanjakson 5/2015-1/2020 aikana ollut alhaisimmillaan koepumppauksen aikana vuoden 2016 syys-lokakuussa ollen noin 7 200-7 300 m³/d. Tämän lisäksi virtaama on ollut erityisen alhainen, alle 8 000 m³/d, kesällä 2019 pitkäaikaisen kuivuuden seurauksena. Ajanjaksolla 5/2015-1/2020 keskimääräinen virtaama on ollut 9 270 m³/d ja maksimivirtaama lähes 12 500 m³/d.

Erityisesti pidempiaikaisten kuivien kausien aikana Kuninkaanlähteenojan virtaama saattaa laskea niin pieneksi, että vedenoton ollessa käynnissä virtaama laskee alle 7 000 m³/d. Kalanviljelylaitokselle on myönnetty lupa johtaa vettä käyttöönsä enintään 7 000 m³/d, mutta käytännössä kalanviljelylaitoksen tarvitsema vesimäärä on viime vuosina ollut vuosiraporttien perusteella enimmilläänkin alle 2 000 m³/d.

Jos Hämeenkaan vedenottamosta otettavaa vesimäärää rajoitetaan Kuninkaanlähteenojan virtaaman laskiessa alle 7 000 m³/d, tulisi tilanteessa ottaa huomioon myös veden todelliset käyttömäärät kalankasvattamolla. Päätökseen tulisi kirjata yksiselitteisesti valvottava mitattaviin arvoihin perustuva lupamääräys siitä, miten vedenottoa rajoitetaan siinä tapauksessa, kun virtaama laskee alle 7 000 m³/d. ELY-keskus on esittänyt, että siinä tapauksessa, kun Kuninkaanlähteenojan virtaama laskee alle 7 000 m³/d, vedenottoa Hämeenkaan ottamosta tulee vähentää tasolle 1 200 m³/d. Koska kalanviljelylaitoksen vedenkäyttö on vuosiraporttien perusteella ollut selkeästi alle 7 000 m³/d, ei vedenottoa tule lopettaa kokonaan virtaaman laskiessa alle 7 000 m³/d, koska se heikentäisi yhdyskuntien vedenhankinnan varmuutta.

Puolustusministeriö on antamassaan vastineessa lausunut, ettei se näe estettä pohjavesihankkeen toteuttamiselle aluehallintoviraston päätöksen mukaisesti. Puolustusministeriö ei ota kantaa valituksissa esitettyihin vaatimuksiin. Muilta osin puolustusministeriö on viitannut vastineen liitteenä olevaan pääesikunnan lausuntoon, jossa on muun muassa todettu, että suunniteltu vedenottamo sijaitsee Metsähallituksen omistamalla maalla, jonka puolustusvoimat on vuokrannut käyttöönsä. Hankkeella turvataan myös Porin prikaatin talousveden saantia.

Kankaanpään kaupungin ympäristönsuojeluviranomaiselle ja Metsähallitukselle on varattu tilaisuus antaa vastine valitusten johdosta. Vastineita ei ole annettu.

Kankaanpään kaupunki on lausunnon ja vastineiden johdosta antamassaan vastineessa esittänyt muun ohella, että aluehallintoviraston ehdottama lupamääräyksen 1 tarkennus on tarpeeton. Asiassa on otettava huomioon Polar Fish Oy:n todellinen vedenkäyttö. Polar Fish Oy on käyttänyt vuosina 2014-2018 vettä vain 173-1 814 m³/d eli enintään noin 25 prosenttia luvan enimmäismää-

rästä. Virtaaman Polar Fish Oy:n vedenottoaikaan Mänkiäisenlammen yläpuolella olevassa uomassa laskiessa alle 7 000 m³/d, kaupunki voisi ilmoittaa asiasta Polar Fish Oy:lle sekä valvovalle viranomaiselle ja tarvittaessa rajoittaa vedenottoa, mikäli Polar Fish Oy:n vedentarve sitä poikkeuksellisesti vaatisi.

Varsinais-Suomen ELY-keskuksen kalatalousviranomaisen vastineen osalta Kankaanpään kaupunki on todennut, että vaatimukset luvan kumoamisesta ja kalataloudellisen tarkkailuvelvoitteen määräämisestä on jätettävä valitusajan päättymisen jälkeen esitettyinä tutkimatta. Kuninkaanlähteen uoman virtaama on erittäin suuri eikä siten taimenen elinolosuhteiden kannalta merkittävää uoman veden lämpötilan nousua tule tapahtumaan vedenoton seurauksena.

Kankaanpään kaupunki on yhtynyt ELY-keskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueen näkemykseen siitä, ettei vedenottoa ottamolta tulisi rajoittaa enakoivasti.

██████████ ja ██████████ ovat antaneet vastaselityksen. Leppänen on huomauttanut, että suunniteltua sähkökalastusta ei pitäisi suorittaa, koska lopputulos on epävarma. Purouoma on padottu aikojen saatossa ainakin kolmesta kohtaa ja näin kalojen kulku on estynyt. Nieriäkanta on ollut purosessa vuosikymmeniä. Kantaa verottaa nykyisin saukot, harmaahaikara ja villiminkit. Puron kaloilla ei ole kalataloudellista merkitystä. Nieminen on huomauttanut, että vuosien 2018 ja 2019 kuivat kesät todistivat, että veden virtaaman vähentyessä lämpötila pihalammessa nousi yli +20 asteen ja vesi muuttui kirkkaasta rusehtavaksi ja hajunsa puolesta ei enää ollut saunavedeksi käypää ja vesi saunalle piti kantaa kaivosta.

Polar Fish Oy on antamassaan vastaselityksessä esittänyt muun muassa, että lupamääräyksen 1 täsmentäminen aluehallintoviraston lausunnossa esitetyllä tavalla on perusedellytys Polar Fish Oy:n toiminnan harjoittamisen kannalta sekä myös Kuninkaanlähteenojan ja sen ekosysteemin luonnontilan säilyttämisen kannalta. Lupamääräyksen täsmentäminen aluehallintoviraston esittämään muotoon on yksinään riittämätön toimenpide. Yhtiö on uudistanut valituksessa esittämänsä vaatimukset päätöksen kumoamisesta ja hakemuksen hylkäämisestä sekä toissijaisesti vedenoton määrän rajaamisesta. Pitkäaikaisen vedenoton vaikutukset Kuninkaanlähteen ylivirtaamaan ja lähteen vedentuottoon voivat eri aikaväleillä ja olosuhteissa olla arvaamattomia. Sama koskee hakijan muiden samaan pohjavesialueeseen kohdistuvien vedenottoimenpiteiden yhteisvaikutusta hakemuksen tarkoittaman vedenottamon kanssa. Hakijan vedenotto kyseisestä pohjavesimuodostumasta tapahtuu verraten syvältä, jolla saattaa olla vaikutusta pohjaveden muodostumisen ja viipymän dynamiikkaan. Lupaharkinnassa tulee soveltaa varovaisuusperiaatetta. Hakemuksen mukainen vedenotto saattaisi vaarantaa pohjavesimuodostuman tilaa siten, että Kuninkaanlähteen, Kuninkaanlähteenojan ja alapuolisten lampien virtaaman määrä vähentyisi ja luontaisen taimenkannan olemassaolo vaarantuisi. Yhtiö on viittannut vesipuidedirektiiviin ja korkeimman hallinto-oikeuden päätökseen KHO 2014:176. Yhtiön mukaan tässä tapauksessa ekologinen laatutekijä on Kuninkaanlähteenojan luontaista taimenkantaa ylläpitävät olosuhteet.

Hallinto-oikeuden ratkaisu

1. Hallinto-oikeus jättää tutkimatta Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kalatalousviranomaisen vastineessa esitetyt vaatimukset aluehallintoviraston päätöksen kumoamisesta ja tarkkailuvelvoitteen lisäämisestä.
2. Hallinto-oikeus hylkää Polar Fish Oy:n esittämän vaatimuksen katselmuksen toimittamisesta.
3. Hallinto-oikeus valitukset enemmälti hyläten muuttaa aluehallintoviraston päätöksen lupamääräystä 1. Muutoksen jälkeen lupamääräys 1 kuuluu kokonaisuudessaan seuraavasti:
  1. Pohjavettä saa ottaa kiinteistön [REDACTED] alueelta enintään 1 500 m³/d kuukausikeskiarvona laskettuna. *Vedenotto on kuitenkin mitoitettava lupamääräyksen 3 mukaisen tarkkailun perusteella siten, ettei virtaama Kuninkaanlähteenojan mittapadolla laske vedenoton vaikutuksesta alle 7 000 m³/d (81 l/s). Vedenotosta ei saa aiheutua enempää haittaa kuin vedenhankinnan järjestämiseksi on välttämätöntä.*
4. Hallinto-oikeus hylkää Polar Fish Oy:n oikeudenkäyntikuluvaatimuksen.

Perustelut

1. Tutkimatta jättäminen

Valitusajaksi aluehallintoviraston päätöksestä on päättynyt 2.10.2019. Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kalatalousviranomainen on esittänyt vaatimuksensa valitusten johdosta antamassaan vastineessa, joka on saapunut hallinto-oikeuteen 20.1.2020. Koska vaatimukset on esitetty vasta valitusajan päättymisen jälkeen, ne on jätettävä tutkimatta hallintolainkäyttölain (586/1996) 51 §:n 2 momentin nojalla.

2. Katselmus

Hallintolainkäyttölain (586/1996) 41 §:n mukaan valitusviranomainen voi asian selvittämiseksi toimittaa muun muassa kiinteän omaisuuden tai paikan katselmuksen.

Kun otetaan huomioon perusteet, joiden vuoksi asiassa on pyydetty katselmuksen toimittamista sekä asiakirjoista saatava selvitys, katselmuksen toimittaminen ei ole asian selvittämiseksi tarpeen.

3. Pääasia

Sovellettavat oikeusohjeet

Vesilain 1 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan vesilakia sovellettaessa ja muutoin

sen mukaan toimittaessa on noudatettava, mitä luonnonsuojelulaissa, muinaismuistolaisissa ja maankäyttö- ja rakennuslaissa sekä niiden nojalla säädetään tai määrätään.

Vesilain 2 luvun 7 §:n mukaan vesitaloushanke on toteutettava sekä vesivaroja ja vesialueita muutoin käytettävä siten, ettei siitä aiheudu vältettävissä olevaa yleisen tai yksityisen edun loukkausta, jos hankkeen tai käytön tarkoitus voidaan saavuttaa ilman kustannusten kohtuutonta lisääntymistä kokonaiskustannuksiin ja aiheutettavaan vahingolliseen seuraukseen verrattuna.

Vesilain 3 luvun 4 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan lupa vesitaloushankkeelle myönnetään, jos hankkeesta yleisille tai yksityisille eduille saatava hyöty on huomattava verrattuna siitä yleisille tai yksityisille eduille koituviin menetyksiin.

Saman pykälän 2 momentin mukaan lupaa ei kuitenkaan saa myöntää, jos vesitaloushanke vaarantaa yleistä terveydentilaa tai turvallisuutta, aiheuttaa huomattavia vahingollisia muutoksia ympäristön luonnonsuhteissa tai vesiluonnossa ja sen toiminnassa taikka suuresti huonontaa paikkakunnan asutus- tai elinkeino-oloja.

Vesilain 3 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan luvan myöntämisen edellytyksiä harkittaessa vesitaloushankkeesta yleiselle edulle aiheutuvia hyötyjä ja menetyksiä arvioidaan yleiseltä kannalta. Arvioinnissa voidaan käyttää raha-arvoa, jos hyödyn tai menetyksen suuruus voidaan määrittää rahassa.

Saman pykälän 2 momentin mukaan arvioinnissa on otettava huomioon, mitä vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain mukaisessa vesienhoitosuunnitelmassa on esitetty hankkeen vaikutusalueen vesien tilaan ja käyttöön liittyvistä seikoista.

Vesilain 3 luvun 7 §:n mukaan luvan myöntämisen edellytyksiä harkittaessa vesitaloushankkeesta saatavana yksityisenä hyötynä otetaan huomioon maatai vesialueen tai muun omaisuuden tuottavuuden tai käytettävyyden parantumisesta aiheutuva omaisuuden käyttöarvon lisääntyminen sekä hankkeen toteuttamisesta välittömästi saatava muu etu.

Hankkeesta aiheutuvana yksityisenä menetyksenä otetaan huomioon:

- 1) hakijalle myönnettävät käyttö- tai lunastusoikeudet;
- 2) kustannukset sellaisista vahingoista ja käyttöoikeuksista, joista hakija on hankkeen toteuttamiseksi erikseen sopinut asianosaisen kanssa, ja vastaavassa tarkoituksessa hakijalle vapaaehtoisesti luovutettujen alueiden hankkimiskustannukset; sekä
- 3) muut hankkeeseen osallistumattomalle taholle ja tässä laissa tarkoitettulle ojituksen passiiviosakkaalle aiheutuvat menetykset.

Vesilain 3 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan lupapäätöksessä on annettava tarpeelliset määräykset:

- 1) hankkeesta ja sen toteuttamisesta aiheutuvien haittojen välttämisestä siten kuin 2 luvun 7 ja 8 §:ssä säädetään;
- 2) maisemoinnista ja muusta työn jälkien poistamisesta; sekä

3) vesistön ja pohjavesiesiintymän tilan säilyttämistä varten tarpeellisista toimenpiteistä ja laitteista.

Vesilain 3 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan luvassa on määrättävä luvanhaltija tarvittaessa tarkkailemaan hankkeen toteuttamista ja sen vaikutuksia.

Saman pykälän 2 momentin mukaan luvanhaltija voidaan luvassa velvoittaa esittämään tarkkailusuunnitelma 1 momentissa tarkoitetun tarkkailun tarkemmasta järjestämisestä lupaviranomaisen tai sen määräämän viranomaisen hyväksyttäväksi niin ajoissa, että tarkkailu voidaan aloittaa toiminnan alkaessa tai muuna toiminnan vaikutusten kannalta tarkoituksenmukaisena ajankohtana.

Vesilain 3 luvun 14 §:n mukaan, jos vesitaloushankkeesta aiheutuu kalakannoille tai kalastukselle vahinkoa, hankkeesta vastaava on velvoitettava ryhtymään toimenpiteisiin vahinkojen ehkäisemiseksi tai vähentämiseksi (*kalatalousvelvoite*) taikka määrättävä maksamaan tällaisten toimenpiteiden kohtuullisia kustannuksia vastaava maksu kalatalousviranomaiselle (*kalatalousmaksu*).

Kalatalousvelvoitetta, kalatalousmaksua tai näiden yhdistelmää määrättäessä on otettava huomioon hankkeen ja sen vaikutusten laatu, muut haitta-alueella toteutettavat hoitotoimenpiteet ja kalastuksen järjestely. Kalatalousvelvoitteen toimenpiteiden suorittamisesta ei saa aiheutua niillä saavutettavaan hyötyyn verrattuna hankkeesta vastaavalle kohtuuttomia kustannuksia.

Kalatalousvelvoite voi olla kalatie, kalataloudellinen kunnostustoimenpide, istutus tai muu kalataloudellinen hoitotoimenpide taikka näiden yhdistelmä. Kalatalousvelvoitteeseen voidaan tarvittaessa sisällyttää toimenpiteiden tuloksellisuuden tarkkailu sillä vesialueella, johon hankkeen vahingollinen vaikutus ulottuu.

Vesilain 4 luvun 4 §:n 2 momentin mukaan oikeus pohjaveden ottamiseen voidaan antaa tavanomaista kiinteistökohtaista käyttöä, yhdyskunnan vesihuollon järjestämistä tai muuta yleistä tarvetta varten taikka sellaista teollista tai taloudellista toimintaa varten, jolle pohjaveden saaminen on erityisen tärkeää. Oikeuden antaminen edellyttää, että vettä riittää edelleen alueen omistajan tai haltijan omiin tarpeisiin sekä alueella asuvien ja siellä sijaitsevien yritysten sekä sinne odotettavissa olevan asutuksen tarpeisiin eikä toimenpiteestä aiheudu näille kohtuutonta häiriötä tai haittaa.

Vesilain 4 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan veden ottamista koskevaa lupasiaa ratkaistaessa on vesiesiintymään kohdistuvat veden ottamistarpeet sovittava yhteen.

Vesilain 4 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan veden ottamista koskevassa päätöksessä on määrättävä veden ottamisen tarkoitus, ottamispaikka ja veden ottamisen enimmäismäärä.

Saman pykälän 2 momentin mukaan mitä 3 luvussa säädetään lupamääräyksistä, päätöksessä on annettava tarpeelliset määräykset veden johtamiseksi tarpeellisten rakenteiden tai ottamon sijoituspaikasta, vedenottomäärien seuramisesta ja vesihuollon turvaamiseksi vedenhankinnan erityistilanteissa sallituista toimenpiteistä.

Luonnonsuojelulain 65 §:n 1 momentin mukaan, jos hanke tai suunnitelma joko yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa todennäköisesti merkittävästi heikentää valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman tai verkostoon sisällytetyn alueen niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon, hankkeen toteuttajan tai suunnitelman laatijan on asianmukaisella tavalla arvioitava nämä vaikutukset. Sama koskee sellaista hanketta tai suunnitelmaa alueen ulkopuolella, jolla todennäköisesti on alueelle ulottuvia merkittäviä haitallisia vaikutuksia.

Luonnonsuojelulain 66 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen taikka hyväksyä tai vahvistaa suunnitelmaa, jos 65 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu arviointi- ja lausuntomenettely osoittaa hankkeen tai suunnitelman merkittävästi heikentävän niitä luontoarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon.

Asiassa saatu selvitys

Hanke

Kankaanpään kaupunki on hakenut lupaa Hämeenkaan vedenottamon rakentamiseen ja pohjaveden ottamiseen siitä 2 000 m³/d kuukausikeskiarvona laskettuna. Suunniteltu vedenottamo sijaitsee IE-luokan Hämeenkaan-Niinisalon pohjavesialueella Kankaanpään kaupungissa kiinteistöllä [REDACTED] Hakemuksen mukaan vedenotto tapahtuu yhdestä olemassa olevasta siiviläputkikaivosta.

Hakemuksen mukaan otettu pohjavesi käytetään Kankaanpään kaupungissa talousvetenä, teollisuuslaitoksissa, maataloudessa ja muissa yleisissä käyttökohteissa. Lisäksi vettä johdetaan Kankaanpään kaupungin naapurikuntiin kaupungin ja kuntien välisen sopimuksen mukaisesti. Kaupungin vesilaitos toimittaa vettä myös Puolustusvoimien Porin prikaatin tarpeisiin.

Kankaanpään kaupungilla on kaksi vedenottamoita: Uudentalonlähteen ja Viidentienristeyksen pohjavedenottamot. Mikäli toinen näistä jouduttaisiin poistamaan käytöstä, ei yhden vedenottamon kapasiteetti riitä kaupungin vedentarpeen tyydyttämiseen. Hämeenkaan vedenottamon rakentamisella ja vedenotolla parannetaan Kankaanpään vesilaitoksen toimintavarmuutta sekä varmistetaan talousveden riittävyys myös poikkeus- ja häiriötilanteissa.

Hämeenkaan-Niinisalon pohjavesialue

Suunniteltu vedenottoaika sijaitsee Hämeenkaan-Niinisalon I-luokan (nykyisin IE) pohjavesialueella. Pohjavesialueen kokonaispinta-ala on 20,93 km², josta pohjaveden muodostumisaluetta on 17,21 km². Pohjavesialueella arvioidaan muodostuvan pohjavettä 15 000 m³/d. Vedenottoaikaan itäpuolella pohjavesimuodostuma jatkuu Hämeenkaan IE-luokan pohjavesialueena. Alue on osa Hämeenkaan-Pohjankankaan hiekkavaltaista saumamuodostumaa, jonka reunoilla on rantavoimien kerrostamaa hiekkaa jopa viiden metrin vahvuudelta. Soraa esiintyy yleensä vain harjanteiden keski-

ja ydinosisissa. Aines on hyvin lajittunutta ja erittäin hyvin pyöristynyttä. Kerrospaksuuksien on todettu olevan 20-30 metriä, paikoin jopa 60-80 metriä. Pohjavettä suotautuu ympäröiville soille ja purkautuu useista lähteistä muodostuman reunoilta Pohjankankaan länsipuolella ja Hämeenkaan eteläpuolella. Suunniteltu Hämeenkaan vedenottamo sijaitsee Kuninkaanlähteen valuma-alueella noin 1,6 kilometrin etäisyydellä Kuninkaanlähteestä. Kuninkaanlähteestä purkautuvasta pohjavedestä osa muodostuu Hämeenkaan pohjavesialueella. Kuninkaanlähteen laskupuro Kuninkaanlähteenoja laskee Ylinenlampeen ja siitä edelleen Mänkiäisenlammen ja Roskalammen kautta Vihteljärveen.

Koepumppaus

Vedenoton vaikutusalueetta ja vaikutusten suuruutta on selvitetty koepumppauksen avulla. Hankealueella tehtiin koepumppaus 3.8.2016-11.10.2016 pumppausteholla 2 000 m³/d. Vettä pumpattiin koepumppauksen aikana yhteensä noin 135 600 m³. Koepumppauksessa saavutettiin vakiintuneet olosuhteet.

Pohjaveden pinta aleni koepumppauspaikalla (Pvp2) koepumppauksen aikana 34 cm tasolle + 104,16. Pumppauksen vaikutus havaittiin pumppauspaikan koillis-, länsi- ja lounaispuolella noin 0,5 kilometrin etäisyydellä. Noin kuukauden kuluttua koepumppauksen lopettamisesta pohjavedenpinta oli koepumppauspaikalla 15 cm lähtötason alapuolella. Kuninkaanlähteen vedenpintaa tarkkailtiin lähdealtaan viereen asennetusta havaintoputkesta (Lä10), jossa pohjaveden pinta laski koepumppauksen aikana enimmillään 6 cm. Koepumppausaika oli vähäsateinen ja pohjaveden muodostuminen oli vähäistä. Hämeenkaan taustapisteessä Pvp10 pohjaveden pinnankorkeus aleni koepumppauksen aikana 7 cm. Vedenpinnan lasku jatkui taustapisteessä pumppauksen päättymisen jälkeen ja joulukuussa pohjavesi oli 10 cm alempana kuin ennen pumppausta. Yleinen pohjavedenpinnan alenema huomioon ottaen koepumppauksen aiheuttama alenema oli pumppauspaikalla 27 cm ja vaikutusalueen havaintopisteissä alle 15 cm.

Kuninkaanlähteenojan automaattisella mittapadolla mitattu virtaama oli ennen koepumppauksen aloittamista 9 500 m³/d. Virtaaman aleneminen pysähtyi pumppauksen jatkuttua noin kuusi viikkoa. Koepumppauksen kahden viimeisen viikon aikana virtaama oli noin 7 300 m³/d. Leponevan pienemmistä lähteistä purkautuvan pohjaveden virtaamaa tarkkailtiin ojiin rakennetuilta väliaikaisilta mittapadoilta. Koepumppaus ei vaikuttanut mittapadoilla havaittuun virtaamaan.

Koepumppaus ei vaikuttanut pohjaveden pinnan korkeuteen Uudentalonlähteen ja Viidentienristeyksen vedenottamoiden valuma-alueilla. Koepumppausjakson aikana mainituilta vedenottamoilta otettiin pohjavettä keskimäärin 3 905 m³/d.

Koepumppauksella ei ollut vaikutusta lähialueen yksityiskaivojen vedensaantiin. Vedenoton vaikutusalueen kaivoissa pohjavettä on 0,54-1,6 metriä. Koepumppauksen aiheuttama pohjaveden pinnan alenema ympäröivissä havaintoputkissa oli 4-15 cm.

Mittaushavaintojen perusteella koepumppaus ei vaikuttanut koepumppauksen

arvioidulla vaikutusalueella oleviin tihkupintoihin.

Veden laatu ei muuttunut koepumppauksen aikana.

Kalasto

Kuninkaanlähteenojalla toteutettiin sähkökoekalastus 19.10.2016. Sähkökoekalastus tehtiin Kuninkaanlähteen alueella ja Kuninkaanlähteenojassa Roskalammen alapuolella. Sähkökoekalastuksesta laaditun raportin 19.12.2016 mukaan Kuninkaanlähteen kalasto koostuu ainoastaan tiheästä puronieriäkannasta. Kuninkaanlähteenojassa Roskalammen alapuolella havaittiin puronieriän lisäksi yksittäisiä taimenia. Useiden nousuesteiden vuoksi kalat eivät pääse nousemaan Kuninkaanlähteeseen asti.

Natura arviointi

Suunniteltu vedenottamo sijaitsee Natura 2000 -verkostoon kuuluvalla Hämeenkaan alueella (FI0200024). Hämeenkangas on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon luontodirektiivin mukaisena alueena (SAC). Hämeenkaan Natura-alueen pinta-ala on 4 369 hehtaaria. Natura-tietolomakkeen (2018) mukaan alueella esiintyvät luontodirektiivin liitteessä I mainituista luontotyypeistä Pikkujoet ja purot, Keidassuot, Lähteet ja lähdesuot, Boreaaliset luonnonmetsät, Harjumuodostumien metsäiset luontotyypit ja Puustoiset suot. Tietolomakkeen mukaan Hämeenkangas on laaja useista keidassoista, lähteistä ja saumamuodostumasta koostuva kokonaisuus. Hämeenkangas on geologisesti erittäin merkittävä sekä maisemallisesti, biologisesti ja monikäytön kannalta merkittävä harjualue. Myös pohjaveden suhteen alue on tärkeä. Kasveista alueella esiintyvät muun muassa valtakunnallisesti uhanalaiset lähdesara ja purosätkin.

Hakemukseen on liitetty 6.2.2017 päivätty luonnonsuojelulain 65 §:n mukainen arviointi hankkeen vaikutuksista Hämeenkaan Natura 2000 -alueen luontoarvoihin. Arvioinnin liitteenä on Kuninkaanlähteen kasvillisuus selvitys 2015. Varsinais-Suomen ELY-keskus on Natura-arvioinnista antamassaan lausunnossa 9.2.2018 todennut, että Natura-arviointia on täydennettävä. Hakemukseen on liitetty 10.10.2018 päivätty Natura-arvioinnin täydennys, joka perustuu Kuninkaanlähteen alueelle syksyllä 2018 tehtyyn täydentävään luontoselvitykseen. Kuninkaanlähteen ympäristön kasvillisuus ja Natura-luontotyypit kartoitettiin ja Natura-arviointia päivitettiin etenkin luontotyyppien lähteet ja lähdesuot sekä pikkujoet ja purot osalta. Yhteisvaikutusta muun vedenoton kanssa tarkennettiin.

Luontotyyppin Lähteet ja lähdesuot osalta Natura-arvioinnissa on muun ohella todettu, että pohjavedenottamon arvioidulle pohjaveden alenema-alueelle sijoittuu useita tihkupintoja, joista neljä on luokiteltu luonnontilaisiksi. Ainoastaan tihkupinnan numero 11 kohdalla pohjaveden taso oli alentunut. Natura-arvioinnissa on todettu, että varovaisuusperiaatteen mukaisesti tihkupinnan numero 11 kohdalla koepumppauksen aikainen vedenpinnan lasku voidaan tulkita mahdollisesti pohjavedenotosta aiheutuvaksi. Vedenpinnan alenema voi aiheuttaa pienialaisia kasvillisuusmuutoksia alueella.

Kuninkaanlähteen puron vedet laskevat Ylinenlampeen, joka Natura arvioinnin

mukaan täyttää Natura 2000 -luontotyyppin kriteerit Lähteet ja lähdesuot. Kuninkaanlähteestä purkautuvan veden määrän pieneneminen ei johda lammen vesipinnan alenemiseen. Sen sijaan läpivirtaavan vesimäärän vähentyminen voi johtaa Ylinenlammen veden lämpötilan vähäiseen nousemiseen. Vesi kuitenkin vaihtuu pienessä lammessa suhteellisen nopeasti vedenotosta huolimatta, sillä lammen eteläosan lasku-uoma on suhteellisen leveä ja maasto on topografialtaan laskeva etelään päin. Näin ollen lämpötilan nousun lammessa on arvioitu jäävän hyvin pieneksi. Vähäinen vaikutus voi ilmetä kuivina ja kuumina kesinä lammen kasvillisuuden vähäisenä runsastumisena.

Natura-arvioinnin täydennyksen mukaan lähdesaramättäät sijoittuvat Ylinenlammen pohjoisrannalle siten, että kaksi mätästä kasvaa aivan lammen rannassa lähellä vesirajaa ja loput kuusi mätästä hieman pohjoisempana. Arvioinnin mukaan alueella kasvavien lähdesarojen elinympäristöön ei arvioida muodostuvan sellaisia vaikutuksia, jotka heikentäisivät lähdesaran kasvuedellytyksiä Ylinenlammen pohjoisrannalla.

Täydennetyt Natura-arvioinnin mukaan hankkeesta ei aiheudu pinta-alamuutoksia luontotyyppiin Lähteet ja lähdesuot. Vaikutukset luontotyyppiin johtuvat mahdollisesti yhden kuivuvan tihkupinnan alueella tapahtuvista kasvillisuusmuutoksista ja Ylinenlammen vedenlämpötilan mahdollisesta vähäisestä noususta läpivirtaavan vesimäärän vähennyttä. Arvioinnin johtopäätöksenä on todettu, että vedenottohankkeella on enintään vähäinen heikentävä vaikutus luontotyyppiin Lähteet ja lähdesuot.

Natura-arvioinnin mukaan Kuninkaanlähteen laskupuron arvioitiin täyttävän kriteerit Natura 2000-luontotyyppistä Pikkujoet ja purot noin 300 metrin matkalla ja 1 630 m² alalla. Kuninkaanlähteestä laskupuroon laskevan veden määrä vähenee vedenoton seurauksena noin 20 prosenttia, mikä aiheuttaa virtaaman hidastumista laskupurossa. Virtaaman hidastumisen lisäksi vesipinta laskee jonkin verran, mutta aleneman arvioidaan olevan pientä. Purossa kasvavat purosätkin ja vesisammalet kasvavat pääsääntöisesti puron syvemmällä osa-alueilla eivätkä vedenotosta mahdollisesti aiheutuvat vaikutukset kohdistu puron edustavuutta ilmentävään kasvilajistoon.

Natura-arvioinnin mukaan virtaaman hidastuminen saattaa voimistaa Kuninkaanlähteen laskupurossa elävän purotaimenen ja vieraslajiksi luokitellun puronierian kilpailua elintilasta. Koska purossa on jo purotaimenkannan elinvoimaisuutta heikentävä tekijä, on pohjavedenottamon toiminnan vaikutuksia nykytilanteessa vaikea ennakoita.

Arvioinnin johtopäätöksenä on todettu, että vedenottohankkeella on enintään kohtalainen heikentävä vaikutus luontotyyppiin Pikkujoet ja purot, mikä johtuu puron virtaaman vähentymisestä. Arvioinnin mukaan puroluontotyyppiin kohdistuvia haitallisia vaikutuksia on mahdollista lieventää parantamalla luontotyyppin edustavuutta alueella esiintyvää purotaimenkantaa elvyttämällä. Taimenkannan tilaa voidaan yrittää parantaa poistamalla haitalliseksi vieraslajiksi luokiteltu puronieria vesistöstä.

Natura-arvioinnissa on johtopäätöksenä todettu, että kokonaisuutena tarkastellen Hämeenkaan pohjavedenottohanke ei yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa merkittävästi heikennä

niitä luonnonarvoja, joiden perusteella Hämeen kangas on sisällytetty osaksi Natura 2000-verkostoa.

Lounais-Suomen ympäristökeskus on Natura-arvioinnin täydennyksen johdosta aluehallintovirastolle antamassaan lausunnossa muun ohella todennut, että laadittu Natura-arvio on riittävä ja lupa voidaan myöntää siten, että pohjaveden pumppauksen vaikutusta Kuninkaanlähteeseen ja sen laskuojaan sekä lähdettä ympäröivän alueen tihkupintoihin seurataan vedenoton aikana pohjavesiputkista säännöllisesti. Vedenotto tulee keskeyttää tai sitä tulee vähentää, mikäli vedenpinnat laskevat koepumppaustuloksia enemmän.

Muut luonnonarvot

Natura-alueen ulkopuolella Leponevan alueella sijaitsevista pienemmistä lähteistä purkautuvan pohjaveden määrään vedenotolla ei ole vaikutusta koepumppauksen perusteella.

Ylinenlammen lähdelampi Kuninkaanlähteen laskupuron varrella on perustettu luonnonsuojelualueeksi (Ylinenlammen luonnonsuojelualue YSA206269 ja viereinen Leppäsen luonnonsuojelualue YSA205990).

Oikeudellinen arviointi ja johtopäätökset

Luontoarvot

Valituksissa on vedottu alueen luontoarvojen vaarantumiseen hankkeen johdosta. Hallinto-oikeus toteaa, että edellä ilmenevällä tavalla hakija on laatinut Natura-arvioinnin, jossa on tarkasteltu hankkeen mahdollisia vaikutuksia Hämeen kankaan Natura alueen suojeluperusteena oleviin luonnonarvoihin. Arvioinnissa on todettu, että kokonaisuutena tarkastellen Hämeen kankaan pohjavedenottohanke ei yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa merkittävästi heikennä niitä luonnonarvoja, joiden perusteella Hämeen kangas on sisällytetty Natura 2000-verkoston.

Aluehallintovirasto on valituksenalaisella päätöksellään varovaisuusperiaatetta noudattaen myöntänyt luvan haettua ja Natura-arvioinnin perusteena ollutta pienemmälle vedenottomäärälle. Tähän nähden ja kun otetaan huomioon Natura-arvioinnissa ja siihen liitetyissä selvityksissä esitetyt arviot, hallinto-oikeus katsoo, että valituksenalaisen päätöksen mukainen vedenotto ei ennalta arvioiden merkittävästi heikennä niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi Hämeen kangas on sisällytetty Natura 2000-verkoston. Luonnonsuojelulain 66 §:n 1 momentissa tarkoitettua estettä luvan myöntämiselle ei ole. Ylinenlammen luonnonsuojelualue tai Leppäsen luonnonsuojelualue eivät myöskään aiheuta luonnonsuojelulaista johtuvaa estettä luvan myöntämiselle.

Asiakirjoista saatavan selvityksen mukaan Kuninkaanlähteenojassa on luontainen taimenkanta. Sähkökoekalastuksessa Kuninkaanlähteenojassa Roskalammen alapuolella havaittiin joitakin pieniä taimenia. Noususteiden vuoksi taimenet eivät pääse nousemaan Kuninkaanlähteelle saakka. Vedenotosta aiheutuvan Kuninkaanlähteenojan virtaaman vähentymisen vuoksi taimenkannan elinolosuhteisiin saattaa kohdistua haitallisia vaikutuksia.

Hallinto-oikeus toteaa, että hakemuksen tarkoittamasta vedenotosta riippumatta keskeisenä ongelmana taimenkannan säilymiselle voidaan pitää Kuninkaanlähteenojassa vieraslajina esiintyvää puronieriää, joka kilpailee elintilasta taimenen kanssa. Päätöksen lupamääräyksessä 4 luvan saajalle on asetettu kalatalousvelvoite haitallisen puronieriän poistamiseksi ja siihen liittyvä tarkkailuvelvoite. Hallinto-oikeus katsoo, että taimenkannan säilyminen luonnonarvona ja taimenkannan olosuhteet on otettu riittävästi huomioon valituksenalaisessa aluehallintoviraston päätöksessä.

Koepumppauksen perusteella arvioituna uhanlaisen lähdesaran elinympäristön olosuhteet säilyvät lajille soveliaina. Vedenotto ei myöskään aiheuta muutoksia Leponevan alueen lähteisiin. Hallinto-oikeus toteaa, että valituksissa esitetyillä seikoilla, jotka liittyvät virtaaman vähentymisestä mahdollisesti aiheutuviin luontoympäristöön kohdistuviin vaikutuksiin ei ennalta arvioiden ole sellaisia vaikutuksia, että vesilain mukaista lupaa ei olisi voitu luonnonsuojelulaista aiheutuvan esteen vuoksi myöntää.

Polar Fish Oy:n vedenotto ja lupamääräyksen 1 muuttaminen

Polar Fish Oy:n kalankasvatuslaitos sijaitsee Kuninkaanlähteestä alkavan Kuninkaanlähteenojan varrella Mänkiäisenlammen alapuolella. Yhtiöllä on Länsi-Suomen ympäristölupaviraston 7.3.2005 antaman päätöksen nro 24/2005/3 perusteella toistaiseksi voimassa oleva lupa kalankasvatukseen ja lupa ottaa vettä Mänkiäisenlammesta enintään 7 000 m³/d. Etelä-Suomen aluehallintovirasto on tarkistanut päätöksen lupamääräyksiä 22.12.2011 antamallaan päätöksellä nro 278/2011/4, jolla vedenottomäärää ei ole muutettu. Varsinais-Suomen ELY-keskus on Polar Fish Oy:lle antamassaan lausunnossa 13.12.2019 katsonut, että Polar Fish Oy:n ympäristöluvan muuttamisen tarvetta ympäristönsuojelulain 89 §:n perusteella ei tällä hetkellä ole.

Hallinto-oikeus katsoo, että valituksenalaisen päätöksen mukaisella vedenottomäärällä 1 500 m³/d ei ennalta arvioiden ole vaikutusta Kuninkaanlähteenojan virtaamaan siten, että Polar Fish Oy:n kalankasvatuslaitokselle aiheutuisi haittaa, kun otetaan huomioon päätöksen lupamääräys 1 hallinto-oikeuden muuttamassa muodossa. Hallinto-oikeus on muuttanut päätöksen lupamääräystä siten, että virtaama Kuninkaanlähteenojan mittapadolla ei saa laskea vedenoton vaikutuksen vuoksi alle 7 000 m³/d (81 l/s). Hallinto-oikeus arvioi, että kyseinen vähimmäisvirtaaman turvaamista koskeva velvoite on ennalta arvioiden riittävä turvaamaan Polar Fish Oy:n luvan mukaisen veden saannin myös vähävetisinä ajanjaksoina. Näin ollen Polar Fish Oy:n vaatimus Kankaanpään kaupungille valituksenalaisessa päätöksessä myönnetyn vedenottomäärän pienentämisestä on hylätty. Valituksessa vaadittuun asian palauttamiseen aluehallintovirastolle uudelleen käsiteltäväksi ei myöskään ole valituksessa esitetyn perusteella syytä.

Siltä osin kuin Polar Fish Oy:n valituksessa on vaadittu, että vedenottamo tulisi sijoittaa toiseen paikkaan, hallinto-oikeus toteaa, että tämän lupa-asian yhteydessä hallinto-oikeudessa voidaan tutkia luvan myöntämisen edellytykset vain sille hankkeelle, jolle lupa on haettu. Näin ollen mahdollisia muita vedenottoaikoja ei voida käsitellä tässä yhteydessä.

■ ja ■ valituksessa vedenottamojen ja otettavan veden

määrästä esitetyn osalta hallinto-oikeus toteaa, että aluehallintoviraston päätöksellä on myönnetty lupa lupamääräyksestä 1 ilmenevään vedenottoon. Vedenotto tapahtuu yhdestä siiviläputkikaivosta ja asiakirjojen mukaan vedenottamoalueelle on varaus toiselle siiviläputkikaivolle. Lupapäätöksessä ei ole varausta toiseen vedenottamoon. Otettavan veden määrä on aluehallintoviraston päätöksessä rajattu tasolle, joka koepumppausten perusteella ennalta arvioiden on alueelta otettavissa ilman merkittäviä vaikutuksia ympäristön tilaan.

Koepumppausten perusteella vedenotolla ei ennalta arvioiden ole vaikutusta alueen yksityiskaivoihin eikä siten myöskään [REDACTED] ja [REDACTED] valituksessa mainittuun [REDACTED] sijaitsevaan kaivoon. Siltä varalta, että haitallisia vaikutuksia ilmenisi, alueen talousvesikaivojen vedensaannin turvaamisesta on määrätty valituksenalaisen päätöksen lupamääräyksessä 5 vesilain 13 luvun 15 §:n 3 momentin mukaisesti. Kyseinen määräys koskee myös [REDACTED] kaivoa. Siltä osin kuin [REDACTED] on esittänyt, että vedensaannin mahdollisessa vaikeutumisen- tai estymistilanteessa hän ei halua kiinteistöään liitettäväksi vesijohtoverkkoon, hallinto-oikeus toteaa, että lupamääräyksestä ilmenevän mukaisesti toimenpidevelvoite tulee kyseeseen rahalla korvaamisen sijasta ja se edellyttää vahingonkärsijän vaatimusta. [REDACTED] olevan lammen veden laadun heikkenemistä koskevien valitusperusteiden osalta hallinto-oikeus toteaa, että ennalta arvioiden valituksenalaisen päätöksen mukaisella vedenotolla ei ole merkittävää vaikutusta kyseisen lammen vedenlaatuun. Vedenotosta aiheutuva Vihteljärven virtaaman väheneminen on vähäinen. Hankkeen seurauksena Kuninkaanlähteenojaan ei kohdistu veden ravinnepitoisuuksia kohottavaa kuormitusta. Näin ollen virtaaman vähenemisestä ei ennalta arvioiden aiheudu Kuninkaanlähteenojan veden ravinnepitoisuuden kohoamista eikä hankkeella siten ole vaikutusta Kuninkaanlähteenojan tai Vihteljärven tilaan.

Hanke ei ole vesienhoidon tavoitteiden vastainen. Vesimäärän 1 500 m³/d ottaminen on mahdollista ilman pohjavesialueen hyvän tilan vaarantamista.

Luvan myöntäminen

Hankkeen tarkoituksena on yhdyskuntien vedenhankinnan ja vesihuollon turvaaminen. Kankaanpään kaupungilla on tällä hetkellä käytössä kaksi pohjavedenottamoa. Käytössä olevat pohjavedenottamot sijaitsevat samalla valuma-alueella. Mikäli toinen nykyisistä vedenottamoista jouduttaisiin poistamaan käytöstä, ei yhden ottamon kapasiteetti riittäisi tyydyttämään kaupungin vedentarvetta. Pohjaveden ottamisella Hämeenkaan vedenottamosta on tarkoitus nostaa vesihuollon toimintavarmuutta sekä varmistaa talousveden riittävyys myös poikkeus- ja häiriötilanteissa. Hakijalla on siten katsottava olevan tarve vedenottoon.

Hämeenkaan pohjavedenottamon rakentamisesta ja 1 500 m³/d vedenotosta ei lupamääräykset huomioon ottaen aiheudu vesilain 3 luvun 4 §:n 2 momentissa tarkoitettuja huomattavia vahingollisia muutoksia ympäristön luonnonolosuhteissa tai vesiluonnossa ja sen toiminnassa. Vedenotto ei myöskään huononna lainkohdassa tarkoitettulla tavalla suuresti paikkakunnan asutus- tai elinkeino-oloja. Kun otetaan huomioon hankkeen merkitys

yhdyskuntien vedenhankinnan ja vesihuollon toimintavarmuuden kannalta, on vedenotosta yleiselle edulle saatava hyöty yleiseltä kannalta katsottuna huomattava siitä yleisille tai yksityisille eduille koituviin menetyksiin nähden. Edellä esitetyn perusteella ja aluehallintoviraston päätöksen perustelut huomioon ottaen hallinto-oikeus katsoo, ettei päätöstä ole syytä valituksissa esitettyjen näkökohtien johdosta kumota eikä päätöksen lupamääräyksiä enemmälti muuttaa.

4. Oikeudenkäyntikulut

Hallintolainkäyttölain (586/1996) 74 §:n 1 momentin mukaan asianosainen on velvollinen korvaamaan toisen asianosaisen oikeudenkäyntikulut kokonaan tai osaksi, jos erityisesti asiassa annettu ratkaisu huomioon ottaen on kohtuutonta, että tämä joutuu pitämään oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan.

Kun otetaan huomioon asian laatu ja lopputulos, ei ole kohtuutonta, että Polar Fish Oy joutuu pitämään oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan.

Sovelletut oikeusohjeet

Perusteluissa mainitut

Julkinen kuulutus

Päätös on annettu julkisella kuulutuksella.

Päätöksestä ilmoittaminen

Kankaanpään kaupunginhallituksen on viipymättä julkaistava tieto tätä päätöstä koskevasta kuulutuksesta yleisessä tietoverkossa kuntalain 108 §:n mukaisesti. Tiedon kuulutuksen julkaisemisesta tulee olla nähtävillä vähintään sen ajan, jonka kuluessa päätökseen voi hakea muutosta valittamalla.

Päätöksestä tiedottaminen

██████████ on viipymättä tämän päätöksen tiedoksi saatuaan ilmoitettava päätöksen tiedoksisaannista yhteisen valituskirjelmän allekirjoittaneelle asiakumppanilleen. Jos hän tämän laiminlyö, hän on velvollinen korvaamaan ilmoittamatta jättämisestä aiheutuneen vahingon sikäli kuin se laiminlyönnin laatuun tai muihin olosuhteisiin nähden harkitaan kohtuulliseksi (laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 94 §, hallintolaki 56 § 2 mom ja 68 §).

Muutoksenhaku

Vesilain 15 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 111 §:n perusteella. Valituskirjelmä on toimitettava korkeimpaan hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa hallinto-oikeuden päätöksen tiedoksisaannista eli viimeistään **15.11.2021**.

Valitusosoitus on liitteenä HallJK (01.20).

Diaarinumero

01175/19/5208

01183/19/5208

Asian ovat ratkaisseet lainoppineet hallinto-oikeustuomarit Sinikka Kangasmaa ja Raija Uusi-Niemi sekä luonnontieteiden alan hallinto-oikeustuomari Juha Väisänen. Asian on esitellyt Raija Uusi-Niemi.

Sinikka Kangasmaa

Juha Väisänen

Raija Uusi-Niemi

Toimituskirjan antaja:

Inkeri Eriksson
lainkäyttösihteeri

Jakelu

Päätös ja maksu [REDACTED] ym., maksutta

Polar Fish Oy, maksutta

Asiamies:

[REDACTED]
[REDACTED]

Jäljennös maksutta

Kankaanpään kaupunki

Puolustusministeriö

Metsähallitus

Kankaanpään kaupungin ympäristönsuojeluviranomainen

Kankaanpään kaupunginhallitus

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus/
Kalatalousryhmä, sähköisesti

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus/
Ympäristö ja luonnonvarat, sähköisesti

Etelä-Suomen aluehallintovirasto, sähköisesti
Ympäristölupavastuualue

Suomen ympäristökeskus, sähköisesti

IE

VALITUSOSOITUS

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla **korkeimpaan hallinto-oikeuteen** kirjallisella valituksella, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Valitusluvan myöntämisen perusteet

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 111 §:n 1 momentin mukaan valituslupa on myönnettävä, jos:

- 1) lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeätä saattaa asia korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi;
- 2) asian saattamiseen korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi on erityistä aihetta asiassa tapahtuneen ilmeisen virheen vuoksi; tai
- 3) valitusluvan myöntämiseen on muu painava syy.

Valituslupa voidaan myöntää myös siten, että se koskee vain osaa muutoksenhaun kohteena olevasta hallinto-oikeuden päätöksestä.

Valitusaika

Hallinto-oikeuden päätös on annettu julkisella kuulutuksella. Päätös on julkaistu hallinto-oikeuden verkkosivuilla päivänä, joka ilmenee päätöksen ensimmäiseltä sivulta. Päätöksen katsotaan tulleen asianomaisen tietoon seitsemäntenä päivänä kuulutuksen julkaisemisajankohdasta. Valitus on tehtävä **30 päivän kuluessa** hallinto-oikeuden päätöksen tiedoksisaan-
nista, sitä päivää lukuun ottamatta.

Valituksen sisältö

Valituksessa, johon on sisällytettävä valituslupahakemus, on ilmoitettava

- valittajan nimi ja yhteystiedot mukaan lukien se postiosoite ja mahdollinen muu osoite, johon oikeudenkäyntiin liittyvät asiakirjat voidaan lähettää (prosessiosoite); jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä, on valituksessa mainittava myös tämän yhteystiedot
- päätös, johon haetaan muutosta (valituksen kohteena oleva päätös)
- peruste, jolla valituslupaa pyydetään, sekä syyt, joiden vuoksi valitusluvan myöntämiseen on mainittu peruste
- miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi (vaatimukset)
- vaatimusten perustelut
- mihin valitusoikeus perustuu, jos valituksen kohteena oleva päätös ei kohdistu valittajaan.

Yhteystietojen muutoksesta on valituksen vireillä ollessa ilmoitettava viipymättä korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Jos usea tekee valituksen yhdessä, voidaan joku heistä ilmoittaa yhdyshenkilöksi.

Valituksen liitteet

Valitukseen on liitettävä

- hallinto-oikeuden päätös valitusosoituksineen
- selvitys siitä, milloin valittaja on saanut päätöksen tiedoksi, tai muu selvitys valitusajan alkamisen ajankohdasta
- asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.

Asiamiehen, joka ei ole toiminut asiamiehenä asian aikaisemmassa käsittelyvaiheessa, ja joka ei ole asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja, on liitettävä valitukseen valtakirja.

Valituksen toimittaminen

Valitus on toimitettava valitusajassa korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Valituksen tulee olla perillä valitusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä. Tämä koskee myös tilanteita, joissa valitus toimitetaan sähköisen asiointipalvelun kautta tai sähköpostitse. Valitus liitteineen voidaan toimittaa sähköisen asiointipalvelun kautta. Asiointipalvelun kautta toimitettua valitusta tai sähköpostitse toimitettua valitusta ei tarvitse toimittaa paperimuodossa. Asiakirjojen lähettäminen postitse tai sähköisesti tapahtuu lähettäjän omalla vastuulla.

Korkeimman hallinto-oikeuden yhteystiedot:

Postiosoite:	Korkein hallinto-oikeus PL 180, 00131 Helsinki
Sähköposti:	korkein.hallinto-oikeus@oikeus.fi
Käyntiosoite:	Paasivuorenkatu 3, 00530 Helsinki
Puhelin:	029 56 40200
Faksi:	029 56 40382
Aukioloaika:	arkipäivisin klo 8.00–16.15

Hallinto- ja erityistuomioistuinten sähköinen asiointipalvelu:

<https://asiointi2.oikeus.fi/hallintotuomioistuimet>